

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การส่งชาวอุยกูร์จากไทยกลับประเทศต้นทางกับ
หลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย (non-refoulement)
ในบริบทภูมิรัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและ
พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของไทย

จัดทำโดย นางสาวพินท์สุตา ชัยนาม
รหัส ๖๘๑๓๒๔

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๓
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การส่งชาวอุยกูร์จากไทยกลับประเทศต้นทางกับหลักการการไม่ผลักดัน
กลับสู่อันตราย (non-refoulement) ในบริบทภูมิรัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศและพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของไทย

นางสาวพินทุสุตา ชัยนาม^๑

บทคัดย่อ

การตัดสินใจของรัฐบาลไทยในการส่งตัวชาวอุยกูร์ในไทยจำนวน ๔๐ คนกลับจีนตามคำร้องขอ
อย่างเป็นทางการจากรัฐบาลจีน เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ ส่งผลให้รัฐบาลไทยได้รับการวิพากษ์วิจารณ์
อย่างรุนแรงจากสหรัฐฯ และประเทศตะวันตก รวมถึงองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งเห็นว่า ไทยได้ละเมิด
หลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย (non-refoulement) และพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของไทย

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างบริบทการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์
ระหว่างมหาอำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และพัฒนาการของบทบัญญัติทางกฎหมายด้าน
สิทธิมนุษยชนภายในประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของไทยกับการตัดสินใจของไทย
ในการส่งชาวอุยกูร์กลับจีน โดยสะท้อนว่า มหาอำนาจทั้งจีนและสหรัฐฯ และประเทศตะวันตก รวมถึง
องค์การระหว่างประเทศ ต่างตีความและใช้หลักการหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายเป็นเครื่องมือ
ทางการเมืองเพื่อตอบสนองกับวาระของตน ขณะที่ไทยตีความหลักการหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่
อันตราย โดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อสร้างความชอบธรรม
ทางการเมืองในการส่งชาวอุยกูร์กลับประเทศต้นทาง พร้อมการให้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
และเชิงปฏิบัติต่อการบริหารจัดการชาวอุยกูร์จำนวนที่เหลือในไทย และกลุ่มที่มีความละเอียดอ่อน
ทางการเมืองระหว่างประเทศที่อาจหลบหนีเข้ามาในไทยในอนาคต

คำสำคัญ ภูมิรัฐศาสตร์, วาระทางการเมือง, หลักการหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย (non-refoulement),
สิทธิมนุษยชน

^๑ อธิปไตยมองการณ์ระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

บทนำ

เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ ประเทศไทยได้ตัดสินใจส่งตัวชาวอุยกูร์ในไทยจำนวน ๔๐ คน กลับไปจีน ตามที่ได้รับการร้องขอจากรัฐบาลจีนอย่างเป็นทางการ โดยชาวอุยกูร์ ๔๐ คนนี้เป็นกลุ่มที่ตกค้าง จากชาวอุยกูร์กลุ่มใหญ่ที่ลักลอบเข้าเมืองเมื่อปี ๒๕๕๗ ซึ่งทางการไทยได้ส่งผู้ลักลอบเข้าเมืองชาวอุยกูร์ กลุ่มผู้หญิงและเด็กจำนวน ๑๘๐ คนไปตุรกี และกลุ่มชายที่ฝ่ายจีนได้แจ้งว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย ไปจีนจำนวน ๑๐๙ คน

ในการส่งชาวอุยกูร์ ๔๐ คนกลับจีนครั้งนี้ ประเทศไทยได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจาก สหรัฐฯ และประเทศตะวันตก รวมถึงองค์การระหว่างประเทศ เช่น สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน แห่งสหประชาชาติ (Office of the High Commissioner for Human Rights: OHCHR) และสำนักงาน ข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ซึ่งเห็นว่า ไทยได้ละเมิดหลักการหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย (non-refoulement)^๒ และ มาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงพันธกรณีระหว่างประเทศในหลายมิติซึ่งบัญญัติไว้ในหลายอนุสัญญาและปฏิญญาด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ (๑) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration on Human Rights: UDHR) (๒) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) (๓) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) (๔) อนุสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: ICPPED) และ (๕) กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) รวมถึงอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Conventions) ตลอดจนพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญคนสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ (มาตรา ๑๓) นอกจากนี้ ยังจะกระทบ ต่อภาพลักษณ์ของไทยในฐานะสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Council: UNHRC) วาระปี ค.ศ. ๒๐๒๕-๒๐๒๗

ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้รับแรงกดดันอย่างต่อเนื่องจากจีน ซึ่งเป็นประเทศต้นทาง ขอให้มีการตัดสินใจทางการเมืองส่งชาวอุยกูร์ที่ตกค้างในไทยกลับจีน ในขณะที่สหรัฐฯ และประเทศ ตะวันตก รวมถึงองค์การระหว่างประเทศเรียกร้องให้ไทยส่งคนกลุ่มนี้ไปประเทศที่สาม โดยให้เหตุผล เรื่องการยึดถือหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย ในการนี้ การที่รัฐบาลไทยจะตัดสินใจดำเนินการ ทางใดทางหนึ่งต่อชาวอุยกูร์กลุ่มนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศที่เกี่ยวข้อง และพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของไทยตามกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งชาวอุยกูร์ในไทยจำนวน ๑๐๙ คนกลับจีนเมื่อปี ๒๕๕๘ เนื่องด้วย เหตุผลที่จีนอ้างว่า คนเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายนั้น การส่งกลับชาวอุยกูร์ ๔๐ คนไปจีนในปี ๒๕๖๘

^๒ หลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย (non-refoulement) หมายถึง การไม่ผลักดันบุคคลกลับออกไปยังอีกรัฐหนึ่งเมื่อมีเหตุ อันควรเชื่อได้ว่า บุคคลนั้นจะตกอยู่ภายใต้อันตรายที่จะถูกทรมาน

เกิดขึ้นในบริบทที่ซับซ้อนกว่าเมื่อ ๑๐ ปีก่อนหน้า เนื่องจากเชื่อมโยงกับมิติด้านการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ซึ่งครอบคลุมมิติการค้า เทคโนโลยีและค่านิยมอันส่งผลต่อการกำหนดท่าทีของไทยในการดำเนินการต่อกรณีชาวอุยกูร์ เนื่องจากต้องคำนึงถึงภัยต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ และประเทศตะวันตก รวมถึงพัฒนาการทางเมืองจากการที่ไทยมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย และบทบัญญัติทางกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ รวมถึงพันธกรณีของไทยในเวทีระหว่างประเทศ

ภายใต้บริบทดังกล่าว สหรัฐฯ และประเทศตะวันตก และองค์การระหว่างประเทศต่างอ้างหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย เพื่อกดดันรัฐบาลไทยไม่ส่งกลับชาวอุยกูร์ให้แก่จีน และสนับสนุนวาระของตนในการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์กับจีนและการเมืองภายใน ในขณะที่จีนหักล้างหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย ในการขอรับชาวอุยกูร์กลับไปจีนโดยให้หลักประกันเป็นลายลักษณ์อักษรต่อความปลอดภัยของชาวอุยกูร์เมื่อกลับประเทศ และไทยพยายามสร้างความชอบธรรมต่อการตัดสินใจส่งกลับชาวอุยกูร์ให้จีนโดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมายภายในในการตีความหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายเพื่อไม่ให้ขัดต่อบทบัญญัติทางกฎหมาย

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึง (๑) ความเป็นมาของการอพยพของชาวอุยกูร์จากเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ของจีนมาไทย (๒) พัฒนาการทางกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนของไทยและพันธกรณีระหว่างประเทศ (๓) บริบทภูมิรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อกรณีชาวอุยกูร์ในไทย และปฏิกิริยาต่อการที่ไทยส่งกลับชาวอุยกูร์ไปจีน (๔) ความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศต่อการตัดสินใจของรัฐบาลไทยในการส่งชาวอุยกูร์ให้จีน และ (๕) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติต่อการบริหารจัดการชาวอุยกูร์จำนวนที่เหลือในไทย และกลุ่มที่มีความละเอียดอ่อนทางการเมืองระหว่างประเทศ

ความสำคัญของเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์^๓

เขตปกครองซินเจียงอุยกูร์ (Xinjiang Uyghur Autonomous Region) เป็นหน่วยปกครองระดับมณฑลที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดของสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือจีน และมีความสำคัญเชิงภูมิรัฐศาสตร์สำหรับจีน เนื่องจากมีชายแดนเชื่อมต่อกับ ๘ ประเทศ ได้แก่ คาซัคสถาน คีร์กีซ ทาจิกิสถาน ปากีสถาน มองโกเลีย รัสเซีย อัฟกานิสถาน และอินเดีย โดยซินเจียงเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างจีนกับภูมิภาคเอเชียกลางและเอเชียใต้ ทำให้ซินเจียงเจริญถึงขีดสุดในยุคที่การค้าบนเส้นทางสายไหมรุ่งเรือง นอกจากนี้ ซินเจียงยังเป็นแหล่งทรัพยากรพลังงานที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศของจีน ได้แก่ แร่หิน (ร้อยละ ๔๐ ของทั้งจีน) น้ำมัน (ร้อยละ ๒๐ ของจีน) และก๊าซธรรมชาติ (ร้อยละ ๑๕ ของจีน) และทางผ่านของท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจากภูมิภาคตะวันออกกลางและเอเชียกลางเพื่อส่งต่อไปยังมณฑลตอนในและตะวันออกของจีน อีกทั้งตอนใต้ของเขตซินเจียงยังเป็นแหล่งผลิตฝ้ายอันดับต้นของจีนด้วย (ร้อยละ ๓๘ ของจีน)

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ๑๙๔๒ พคจ. ได้ประกาศสิทธิการครอบครองซินเจียงต่อจากรัฐบาลจีนคณะชาติที่พ่ายแพ้ในสงครามกลางเมือง โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของจีนและยกระดับเป็น “เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์” เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๘ จีนกำหนดให้ซินเจียงเป็นหนึ่งในผลประโยชน์หลักของประเทศ (core interest) ซึ่งไม่สามารถประนีประนอมได้ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน และถือว่า เหตุการณ์ในซินเจียงเป็นสถานการณ์ภายในประเทศ

ความมั่นคงในซินเจียงได้ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการเผยแพร่ของการก่อการร้ายระหว่างประเทศและแนวความคิดสุดโต่ง ซึ่งรัฐบาลจีนเห็นว่า เป็นภัยคุกคามและแรงกระตุ้นแก่ชาวอุยกูร์บางส่วนในซินเจียงในการพยายามแยกตัวออกจากจีน เนื่องจากรัฐบาลจีนกังวลเกี่ยวกับการแยกตัวของเขตปกครองพิเศษและมณฑลต่าง ๆ ในรูปแบบเดียวกันกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต หากมีการผ่อนคลายนโยบายการควบคุมในซินเจียง

แม้จีนได้สถาปนาให้ซินเจียงเป็น “เขตปกครองตนเอง” และดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ แต่รัฐบาลจีนไม่ได้ให้หลักประกันในสิทธิการปกครองตนเองอย่างแท้จริงแก่ชาวซินเจียง โดยในช่วงของการปฏิวัติวัฒนธรรม พคจ. ลิดรอนอัตลักษณ์และสิทธิในการนับถือศาสนาและสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอุยกูร์ โดยรัฐบาลจีนได้ประกาศให้เลิกสอนภาษาอุยกูร์ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่น โดยสั่งห้ามการเรียนการสอนทุกระดับชั้นยกเว้นในมหาวิทยาลัยซินเจียง และกำหนดให้ใช้ตัวอักษรโรมันในการเขียนภาษาท้องถิ่น (ตัวเขียนใหม่) และการควบคุมราชการและลูกจ้างรัฐที่เป็นมุสลิม รวมถึงสนับสนุนให้ชาวฮั่นย้ายถิ่นฐานไปพำนักที่ทางตอนเหนือของเขตซินเจียงซึ่งเป็นพื้นที่พัฒนาทางเศรษฐกิจของรัฐเพื่อส่งเสริม “อัตลักษณ์ร่วมของจีน” ส่งผลให้ชาวอุยกูร์ไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจข้างต้นเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม แม้ต่อมา ทางจีนได้ผ่อนคลายนโยบายการควบคุมในอัตลักษณ์และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในซินเจียงมากขึ้น แต่ความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลานานและความรู้สึกที่ถูกลิดรอนสิทธิดังกล่าว ยังคงทำให้ชาวอุยกูร์ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มีการศึกษาระดับสูงและถูกชักจูงได้ง่าย เปิรับการปลุกฝังแนวคิดศาสนาแบบสุดโต่งและการใช้ความรุนแรง (radicalization)

^๓ การต่างประเทศ, กระทรวง, กรมเอเชียตะวันออก, “นโยบายของจีนต่อเขตปกครองซินเจียงอุยกูร์”, ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงจากเอเชียกลางและตะวันออกกลาง เพื่อต่อต้านอำนาจของรัฐบาลในซินเจียง อันส่งผลให้ในช่วง ๗๐ ปีที่ผ่านมา จีนเผชิญกับสถานการณ์ความไม่สงบในซินเจียงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางการจีนคาดว่า มีความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มก่อการร้ายมุสลิมหัวรุนแรงชาวอุยกูร์กับขบวนการก่อการร้ายระหว่างประเทศ อาทิ The East Turkestan Islamic Movement (ETIM)

สถานการณ์ในซินเจียงข้างต้นได้ส่งผลให้ชาวอุยกูร์บางกลุ่มหลบหนีออกนอกจีนโดยใช้เส้นทางทางอากาศ^๔ และเส้นทางบก^๕ เพื่อไปยังตุรกีซึ่งเป็นจุดหมายปลายทาง โดยสาเหตุที่ชาวอุยกูร์เลือกใช้เส้นทางลงใต้เพื่อเดินทางออกจากจีนแทนที่จะเดินทางออกจากซินเจียงตามแนวชายแดนด้านตะวันตกไปยังประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางและรัสเซียซึ่งมีระยะทางใกล้กว่า เป็นเพราะจีนกับประเทศในเอเชียกลางและรัสเซียมีพันธกรณีในอนุสัญญา “Shanghai Convention on Fighting Terrorism, Separatism and Extremism” จึงทำให้เส้นทางหลบหนีออกจากจีนตามเส้นทางดังกล่าวทำได้ยากมากขึ้น

ไทยเป็นหนึ่งในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับผลกระทบจากการหลบหนีของชาวอุยกูร์จากจีน โดยในห้วงปี ๒๕๕๗ ทางกรมไทยจับกุมผู้ลักลอบเข้าเมืองชาวมุสลิมที่อ้างว่าเป็นชาวตุรกี (ชาวอุยกูร์) เป็นจำนวนมากและหลายครั้ง และเมื่อปี ๒๕๕๘ ทางกรมไทยได้ส่งผู้ลักลอบเข้าเมืองชาวอุยกูร์กลุ่มผู้หญิงและเด็กไปตุรกีจำนวน ๑๘๐ คน และกลุ่มชายที่ฝ่ายจีนได้แจ้งว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายไปจีนจำนวน ๑๐๙ คน^๖ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวทำให้ประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ รวมถึงภาคประชาสังคมตำหนิและวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินการของทางการไทยอย่างมาก ทั้งในส่วนของการบังคับส่งกลับสู่อันตรายและการแยกครอบครัว

ภายหลังจากนั้น ยังมีเหตุการณ์ชาวอุยกูร์บางรายพยายามหลบหนีออกจากห้องกัก ล้มป่วยและเสียชีวิต โดยในช่วงต้นปี ๒๕๖๖ มีชาวอุยกูร์เสียชีวิตในห้องกักจำนวน ๒ คน^๗ ทำให้ประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ รวมถึงภาคประชาสังคม แสดงความห่วงกังวลและวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการดูแลชาวอุยกูร์ในห้องกักที่ไม่ได้มาตรฐานของทางการไทย ผลกระทบของการกักขังเป็นระยะเวลานาน ทั้งต่อร่างกายและจิตใจ รวมถึงการคุมขังอย่างไม่มีกำหนด (indefinite detention)^๘

^๔ ทางอากาศ ได้แก่ อูรมซี-อิสตันบูล/อังการา ซึ่งการเดินทางหลบหนีมีโอกาสสำเร็จน้อยกว่า เนื่องจากทางการจีนมีมาตรการตรวจสอบที่เข้มงวดมากและมีค่าใช้จ่ายสูง

^๕ ทางบก ได้แก่ ทางรถไฟ รถยนต์ และการเดินเท้า กลุ่มผู้หลบหนีฯ อาจจะเดินทางจากเขตซินเจียงมายังมณฑลยูนนาน ก่อนที่จะเดินทางเข้าไทยโดยใช้เส้นทาง ๒ เส้นทาง คือ (๑) เส้นทางยูนนาน-สปป.ลาว-เชียงราย หรือ (๒) เส้นทางยูนนาน-เวียดนาม-กัมพูชา-สระแก้ว หลังจากนั้นเดินทางผ่านกรุงเทพฯ เพื่อต่อไปยังจังหวัดสงขลา เพื่อเข้ามาเลเซียและเดินทางต่อไปยังประเทศที่สาม

^๖ หลายฝ่ายสงสัยว่า การส่งชาวอุยกูร์ ๑๐๙ คนกลับจีนอาจเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ระเบิดที่ราชประสงค์เมื่อปี ๒๕๕๘

^๗ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ นาย Aziz Abdullah เสียชีวิตด้วยโรคปอดอักเสบ (pneumonia) และเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๖ นาย Mattohti Mattursun เสียชีวิตด้วยอาการระบบโลหิตและระบบหายใจผิดปกติ (respiratory infection)

^๘ กลุ่มสภาอุยกูร์โลก (World Uyghur Congress: WUC) ได้ประท้วงพร้อมยื่นหนังสือบริเวณหน้าอาคารที่ทำการสถานกงสุลใหญ่ ณ นครมินิก และสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน และขอพบผู้แทนสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงสตอกโฮล์ม เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวชาวอุยกูร์ในไทยโดยทันทีและไม่ส่งกลับไปยังอันตราย

หลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายกับกฎหมายภายในและพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕

ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ไทยได้มีพัฒนาการทางกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งมาตรา ๑๓ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ขับไล่ ส่งกลับ หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนแดนไปยังอีกรัฐหนึ่ง หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะไปตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกกระทำการทรมาน ถูกกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือถูกกระทำให้สูญหาย”^๙ ซึ่งบทบัญญัตินี้เป็นการอนุวัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยมีต่ออนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) ที่ไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อปี ๒๕๕๐^{๑๐} และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (ICPPED) ที่ไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๗^{๑๑} โดยการอนุวัติดังกล่าวแสดงถึงการยอมรับและการให้ความสำคัญกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย ซึ่งเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล อันมีสาระสำคัญในการป้องกันไม่ให้บุคคลถูกส่งกลับไปยังรัฐหรือดินแดนที่บุคคลนั้นอาจตกอยู่ในอันตรายต่อชีวิตหรือเสรีภาพ เช่น การทรมาน หรือการบังคับให้สูญหาย

นอกจากนี้ เมื่อปี ๒๕๓๙ ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งข้อ ๗ ระบุว่า “บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลจะถูกใช้ในการทดลองทางการแพทย์ หรือทางวิทยาศาสตร์โดยปราศจากความยินยอมอย่างเสรีของบุคคลนั้นมิได้”

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ มาตรา ๑๓ กับการอนุวัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยมีต่ออนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (ICPPED)

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) ข้อ ๓ ระบุว่า “๑. รัฐภาคีต้องไม่ขับไล่ ส่งกลับ (ผลักดันกลับออกไป) หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่ง เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะตกอยู่ภายใต้อันตรายที่จะถูกทรมาน ๒. เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะวินิจฉัยว่ามีเหตุอันควรเชื่อเช่นนั้นหรือไม่ เจ้าพนักงาน

^๙ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๖๖ ก หน้า ๔๓ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ [Online], Available: www.dsi.go.th [2022, October 25].

^{๑๐} อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี [Online], Available: <https://www.nhrc.or.th/th/International-obligations/2388> [2023, August 8].

^{๑๑} ไทยยื่นสัตยาบันสารเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (ICPPED) [Online], Available: <https://www.mfa.go.th/th/content/icpped140524> [๒๕๖๗, พฤษภาคม ๑๖].

ผู้มีอำนาจต้องคำนึงถึงข้อพิจารณาทั้งปวงที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีรูปแบบที่ต่อเนื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐนั้นอย่างร้ายแรง โดยซึ่งหน้า หรืออย่างกว้างขวางด้วย หากมี”

คณะกรรมการประจำ CAT ได้จัดทำ General Comment No.4 (2017) on the Implementation of article 3 of the Convention in the context of article 22 (แม้ General Comment ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่ถือเป็นแนวทางในการตีความสนธิสัญญา) ซึ่งระบุว่า^{๑๒} หลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายเป็นหลักการที่เด็ดขาดและรัฐภาคีจะต้องใช้หลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายในดินแดนภายใต้เขตอำนาจของตนและจะต้องใช้เพื่อปกป้องบุคคลใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นพลเมืองของตนหรือไม่ก็ตาม (วรรค ๙ และ ๑๐)

แนวทางของคณะกรรมการประจำ CAT ที่จะตัดสินพิจารณาว่า มีเหตุอันควรเชื่อหรือไม่ว่า บุคคลนั้นจะตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกทรมาน จะต้องเป็นกรณีที่มีความเสี่ยงที่จะถูกทรมาน มีลักษณะที่สามารถคาดการณ์ได้ เฉพาะตัว เป็นที่อยู่ตรงหน้า และแท้จริง และรัฐที่จะส่งบุคคลกลับออกไป มีการดำเนินรูปแบบการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกรณีที่ร้ายแรง ชัดแจ้งและกว้างขวาง ซึ่งรวมถึงกรณีการคุกคามและความรุนแรงต่อชนกลุ่มน้อยด้วย (วรรค ๑๑ ๒๗ และ ๔๓) ทั้งนี้ เป็นหน้าที่ของรัฐภาคีที่จะพิจารณาว่ามีเหตุอันควรเชื่อหรือไม่ โดยจะต้องคำนึงถึงข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด อาทิ บุคคลนั้นเคยตกเป็นเหยื่อของการกระทำอันโหดร้าย และการใช้กำลังจากรัฐต้นทางหรือไม่ จะได้รับการประกันสิทธิที่จะต่อสู้ทางศาลยุติธรรมหรือไม่ หรือหากส่งไปแล้ว บุคคลนั้นจะถูกกักตัวหรือจำคุกในลักษณะที่จะถูกทรมานหรือได้รับการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีหรือไม่ (วรรค ๒๙) อย่างไรก็ตาม ในการประเมินว่า “มีเหตุอันควรเชื่อหรือไม่” คณะกรรมการ CAT จะพิจารณาด้วยว่า รัฐผู้รับมีมาตรการที่จำเป็นเพียงพอที่จะป้องกันและห้ามการทรมานหรือไม่ อาทิ มีการออกกฎหมายห้ามการทรมานอย่างเด็ดขาดที่มีบทลงโทษเพียงพอ (วรรค ๔๘)

เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๗ คณะกรรมการต่อต้านการทรมานได้ออกข้อเสนอแนะต่อรายงานประเทศไทย ฉบับที่ ๒ (Concluding observations on the second periodic report of Thailand) โดยในส่วนหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายในวรรค ๓๔ คณะกรรมการฯ ได้รับทราบด้วยความชื่นชมถึงมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งได้กำหนดหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย ซึ่งไม่สามารถยกเว้นได้ไว้ในกฎหมายภายใน อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการฯ มีความกังวลเกี่ยวกับการบังคับใช้หลักการดังกล่าวในทางปฏิบัติและมีข้อเสนอแนะในวรรค ๓๕ ว่า “๓๕. รัฐภาคีควร: (เอ) รับรองในทางกฎหมายและทางปฏิบัติว่า ไม่มีผู้ใดที่อาจถูกผลักดันกลับ ถูกส่งกลับ หรือถูกส่งตัวไปยังรัฐอื่น เมื่อมีเหตุผลอันชัดเจนว่าเขาหรือเธอจะตกอยู่ในอันตรายจากการถูกทรมาน รวมถึงการห้ามการผลักดันกลับเป็นกลุ่มใหญ่ (บี) รับรองสิทธิในการพิจารณาเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่จะถูกทรมานหรือการปฏิบัติที่โหดร้ายที่อาจเกิดจากการผลักดันกลับ การส่งกลับ หรือการส่งตัว โดยอำนาจตุลาการที่มีความสามารถเพียงพอในการพิจารณาที่ครอบคลุมข้อเท็จจริง และสถานการณ์ทั้งหมดและรับประกันการเข้าถึงการคุ้มครองทางกระบวนการ

^{๑๒} Committee against Torture General Comment No.4 on the implementation of article 3 of the Convention in the context of article 22, CAT/C/GC/44, September 2018.

ที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงสิทธิในการอุทธรณ์ การตัดสินที่ไม่เป็นประโยชน์แก่ตน โดยมีผลกระทบชั่วคราวโดยอัตโนมัติ”^{๑๓}

ไทยเป็นภาคีสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ (ICPPED) ซึ่งข้อ ๑๖ ระบุว่า “๑. จะไม่มีรัฐภาคีใดขับไล่ ส่งกลับ ส่งคืนหรือโอนตัวบุคคลไปยังอีกรัฐหนึ่ง หากมีเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่า บุคคลผู้นั้นจะอยู่ในอันตรายจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ๒. เพื่อจุดประสงค์ในการกำหนดว่า มีเหตุผลดังกล่าวเพียงพอหรือไม่ เจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบจะต้องพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งหมดรวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงและสม่ำเสมอ หรือการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างรุนแรง (หากมี)”

ในการนี้ เมื่อพิจารณากฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทั้งกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศได้วางหลักเกณฑ์สำคัญในการป้องกันไม่ให้บุคคลถูกส่งกลับไปยังรัฐหรือดินแดนที่บุคคลนั้นอาจตกอยู่ในอันตรายต่อชีวิตหรือเสรีภาพ เช่น การทรมานหรือการบังคับให้สูญหาย โดยมีเงื่อนไขว่า รัฐจะไม่ส่งกลับบุคคลหากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า บุคคลนั้นจะตกอยู่ภายใต้อันตรายที่จะถูกทรมาน บังคับให้สูญหาย อันมีลักษณะที่สามารถคาดการณ์ได้ เฉพาะตัว เป็นที่อยู่ตรงหน้า และแท้จริง และรัฐที่จะส่งบุคคลกลับออกไปมีการดำเนินรูปแบบการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกรณีที่น่ารังเกียจ ชัดแจ้งและกว้างขวาง รวมถึงกรณีการคุกคามและความรุนแรงต่อชนกลุ่มน้อยด้วย

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒^{๑๔}

เมื่อปี ๒๕๖๒ รัฐบาลไทยได้จัดทำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อบริหารคนต่างด้าวกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาและอยู่ในประเทศไทยทั้งโดยชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายคนเข้าเมืองและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ เนื่องจากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เมื่อถูกส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักรแล้ว จะได้รับอันตรายจากการถูกประหัตประหาร อย่างไรก็ดี รัฐบาลไทยไม่ได้รวมกลุ่มชาวอุยกูร์ภายใต้ระเบียบดังกล่าว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองระหว่างประเทศ

บริบทภูมิรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อกรณีชาวอุยกูร์ในไทย

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ฝ่ายจีนหยิบยกประเด็นชาวอุยกูร์ในไทยขึ้นหารือกับทางการไทยอย่างสม่ำเสมอ โดยขอให้ฝ่ายไทยส่งชาวอุยกูร์ที่เหลือในไทยกลับจีน หรือส่งไปยังประเทศที่สาม (กัมพูชา หรือ สปป.ลาว) ที่ชาวอุยกูร์ใช้เป็นทางผ่านในการเดินทางไปประเทศที่สาม และขอให้ไทยระมัดระวังการหลบหนีของคนกลุ่มนี้ ทั้งนี้ ฝ่ายไทยประเมินว่า ในบริบทของการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่ทวีความรุนแรงขึ้น

^{๑๓} Concluding observations on the second periodic report of Thailand, CAT/C/THA/CO/2, 9 December 2024.

^{๑๔} ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ [Online], Available: https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/314/T_0001.PDF [2019, December 25].

ซึ่งสหรัฐฯ มุ่งโจมตีจีนในประเด็นผลประโยชน์หลัก (core interest) ของจีน รวมถึงเรื่องซินเจียงอุยกูร์

ทำให้จีนให้ความสำคัญกับการปกป้องอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน และพยายามหักล้างข้อกล่าวหาของสหรัฐฯ ว่า คนกลุ่มนี้จะตกอยู่ในอันตรายเมื่อถูกส่งกลับจีน

ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๖๖ เป็นต้นมา ฝ่ายจีนมีปฏิกิริยาต่อข่าวที่ทราบมาว่า ฝ่ายไทยอาจมีแผนที่จะส่งชาวอุยกูร์ไปยังประเทศที่สาม โดยได้หยิบยกในการหารือหลายครั้งในหลายระดับว่า ประเด็นนี้มีความละเอียดอ่อนที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของจีน อีกทั้งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และย้ำว่า การส่งชาวอุยกูร์กลับให้จีนเป็นทางออกที่ดีที่สุด และขอให้ฝ่ายไทยควบคุมตัวชาวอุยกูร์อย่างเข้มงวด และต่อมา เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๗ ทางกรีนได้เสนอการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจด้านการบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิจารณาดำเนินการเรื่องนี้

สหรัฐฯ วิชาทวิการณนโยบายและแนวปฏิบัติของจีนที่มีต่อชาวอุยกูร์อย่างต่อเนื่อง โดยอ้างอิงหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพทางศาสนา และดำเนินมาตรการลงโทษทางการเงินและการค้าต่อเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลจีนและกลุ่มธุรกิจที่เชื่อว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในซินเจียง รวมถึงออกกฎหมายห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากซินเจียงที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยแน่ชัดว่าไม่ได้ผลิตโดยแรงงานบังคับ

นอกจากนี้ สหรัฐฯ ได้หยิบยกประเด็นชาวอุยกูร์กับไทยในหลายโอกาส โดยย้ำถึงความสำคัญของการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย และขอให้ฝ่ายไทยพิจารณาส่งชาวอุยกูร์ไปตั้งถิ่นฐานในสหรัฐฯ หรือประเทศที่สาม เช่น ออสเตรเลียและสวีเดน

ขณะที่สหภาพยุโรปมีท่าทีคล้ายคลึงกับสหรัฐฯ โดยย้ำเรื่อง การเคารพหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายตามพันธกรณีระหว่างประเทศของไทยซึ่งได้รับการบัญญัติในกฎหมายภายใน คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับชย พ.ศ. ๒๕๖๕^{๑๔} ซึ่งที่ผ่านมา ไทยยืนยันท่าทีที่จะให้การดูแลคนกลุ่มนี้ต่อไปก่อน โดยพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนี้

ตราบกับไทยในหลายโอกาสว่า พร้อมรับชาวอุยกูร์ที่เหลือไปตราบกับพื้นฐานด้านมนุษยธรรม (มีความเชื่อมโยงทางเชื้อชาติและศาสนาอิสลาม) และดำเนินการอย่างแนบเนียนที่จะไม่ทำให้ไทยตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก อย่างไรก็ตาม ในระยะหลัง ความสัมพันธ์ระหว่างตุรกีกับจีนใกล้ชิดกันมากขึ้น ตุรกีจึงไม่ได้มีท่าทีเร่งรัดและไม่ได้ติดต่อขอรับชาวอุยกูร์จากทางการไทยอีก อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนอย่างไม่เป็นทางการโดยเอกอัครราชทูต ณ กรุงอังการาเมื่อกลางปี ๒๕๖๕ กระทรวงการต่างประเทศตุรกีมีท่าทีพร้อมรับพิจารณา โดยขอรับข้อมูลเพิ่มเติมจากฝ่ายไทย

ในส่วนของการระหว่างประเทศนั้น สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) มีท่าทีระมัดระวังที่จะแสดงความเห็นในเรื่องชาวอุยกูร์ในไทย เนื่องจากเกรงว่า การให้สถานะผู้ลี้ภัยแก่ชาวอุยกูร์จะทำให้จีนไม่พอใจและอาจเป็นประเด็นการเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม UNHCR ได้แสดงความเห็นในการหารือกับฝ่ายไทยว่า หากรัฐบาลไทยจะตัดสินใจส่งคนกลุ่มดังกล่าวไปประเทศที่สาม UNHCR พร้อมสนับสนุนการดำเนินการดังกล่าวด้วยความแนบเนียน ขณะที่สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ได้เผยแพร่รายงาน OHCHR Assessment of human rights

^{๑๔} เอกอัครราชทูต ผู้แทนถาวรสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย และเอกอัครราชทูตรวมถึงอุปทูตประเทศในสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย รวม ๑๗ ประเทศ มีหนังสือลงวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๘ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แสดงความห่วงใยในเรื่องนี้

concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China^{๑๖} เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๕ ซึ่งเป็นผลจากการเยือนนครอูรุมชี เมืองเอกของเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ ของนาง Michelle Bachelet ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (ในขณะนั้น) เมื่อวันที่ ๒๓-๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๕ โดยรายงานระบุว่า รัฐบาลจีนละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง (serious human rights violation) ในซินเจียง จากการที่รัฐบาลจีนบังคับใช้ยุทธศาสตร์และกฎหมายต่อต้านการก่อการร้ายและแนวคิดสุดโต่งและนโยบายอื่น ๆ ที่ขัดกับกฎหมายและบรรทัดฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ซึ่งนำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพของชาวอุยกูร์และชุมชนมุสลิมอื่น ๆ โดยเฉพาะการส่งตัวไปยังศูนย์อาชีวศึกษาและฝึกอบรม (Vocational Education and Training Centers) ซึ่งมีการทรมานและการปฏิบัติอย่างทารุณโหดร้ายอย่างเป็นระบบ รวมถึงมีความรุนแรงทางเพศและการบังคับให้เข้ารับการรักษาทักษะการแพทย์โดยเจ้าตัวไม่ยินยอม ตลอดจนการจำกัดเสรีภาพด้านศาสนา วัฒนธรรม ภาษา อัตลักษณ์และการแสดงออกอื่น ๆ สิทธิในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ และมีการเลือกปฏิบัติ อีกทั้งบังคับใช้แรงงาน โดยสรุปว่า การกระทำเหล่านี้ของรัฐบาลจีน โดยเฉพาะในช่วงปี ๒๕๖๐-๒๕๖๒ อาจเข้าข่าย (may constitute) อาชญากรรมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ “อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ” ทั้งนี้ จีนปฏิเสธรายงานฉบับดังกล่าว โดยเห็นว่า เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อสนองผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และประเทศตะวันตกเพื่อสกัดกั้น (contain) จีน และสำนักงาน OHCHR เป็นตัวแทนของสหรัฐฯ และประเทศตะวันตกในการต่อต้านประเทศกำลังพัฒนา^{๑๗} ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายร็อบิร์ต เอฟ. โกเดก (Robert F. Godec) เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทย พบกับนางสาวพินทุสุตา ชัยนาม อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๘ เพื่อแสดงความห่วงกังวลการปรากฏข่าวว่า ไทยจะส่งชาวอุยกูร์ไปจีน เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ แจ้งว่า ฝ่ายสหรัฐฯ อ้างอิงรายงานของ OHCHR ชำรงต้นในการประเมินสถานการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนในซินเจียง^{๑๘}

นอกจากนี้ กลุ่มประเทศ อาฟิ สหรัฐฯ แคนาดา และญี่ปุ่น ได้นำเสนอร่างข้อตัดสินใจเรื่องสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ต่อที่ประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNHRC) สมัยที่ ๕๑ โดยมีสาระให้มีการจัดการหารือ (debate) เรื่องนี้ในการประชุม UNHRC สมัยที่ ๕๒ แต่ไม่ได้รับการรับรองโดยการลงคะแนนเสียงโดยที่ประชุมฯ

ท่าทีของไทย

ก่อนที่รัฐบาลไทยตัดสินใจส่งชาวอุยกูร์ไปให้จีนในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ รัฐบาลไทยได้มีแนวทางชี้แจงในกรณีได้รับการสอบถามจากฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ (๑) นโยบายของไทยในเรื่องนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอำนาจอธิปไตยของประเทศ (๒) เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (๓) คำนึงถึงผลประโยชน์ของไทย

^{๑๖} OHCHR Assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China [Online], Available: www.ohchr.org [2022, August 31].

^{๑๗} China denounces OHCHR report on Xinjiang – ‘a patchwork of disinformation, political tool for US, some Western forces, Global Times [Online], Available: <https://www.globaltimes.cn/page/202209/1274387.shtml> [2022, September 1].

^{๑๘} การต่างประเทศ, กระทรวง โทรเลขลับมาก “สรุปผลการหารือระหว่างอธิบดีกรมองค์การฯ กับ ออท. สหรัฐฯ/ปท. เกี่ยวกับผู้ต้องกักชาวอุยกูร์” วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๘.

ในกรอบของมิติความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ (๔) เป็นไปตามหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะหลักการที่จะไม่ส่งคนไปเผชิญกับการทรมานหรือที่จะถูกทำให้สูญหาย และ (๕) จะต้องได้รับการพิจารณาโดยรอบคอบโดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งแนวทางชี้แจงดังกล่าวไปยังสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ที่เกี่ยวข้อง^{๑๙}

การส่งชาวอุยกูร์จากไทยกลับจีนกับหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย

รัฐบาลจีนได้ขอให้รัฐบาลไทยพิจารณาตัดสินใจส่งชาวอุยกูร์จำนวน ๔๕ คนกลับให้จีน โดยสั่งการให้สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยมีหนังสือลงวันที่ ๗ มกราคม ค.ศ. ๒๐๒๕ ถึงกระทรวงการต่างประเทศ แจ้งจุดยืนตามคำสั่งของรัฐบาลจีนเกี่ยวกับการส่งตัวบุคคลสัญชาติจีนจำนวน ๔๕ รายกลับประเทศ สรุปได้ ดังนี้^{๒๐} (๑) ฝ่ายจีนขออ้างอิงถึงกรณีการควบคุมตัวบุคคลสัญชาติจีนจำนวน ๔๕ ราย ซึ่งเป็นผู้ต้องสงสัยว่าลักลอบข้ามพรมแดนเข้ามาในประเทศไทยโดยผิดกฎหมาย ตามข้อมูลที่ฝ่ายไทยแจ้งให้ทราบและได้รับการตรวจสอบยืนยันจากฝ่ายจีน บุคคลทั้ง ๔๕ รายดังกล่าวเป็นพลเมืองจีนทั้งหมด ซึ่งลักลอบเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยโดยไม่มีเอกสารทางกฎหมาย โดยขอส่งรายชื่อและสำเนาทะเบียนบ้านของบุคคลดังกล่าว และฝ่ายจีนขอให้ฝ่ายไทยดำเนินการส่งตัวบุคคลทั้ง ๔๕ รายกลับจีน ซึ่งเป็นประเทศต้นทางของสัญชาติของพวกเขาโดยเร็วที่สุด (๒) ฝ่ายจีนขอให้ฝ่ายไทยดำเนินการส่งตัวบุคคลทั้ง ๔๕ รายกลับจีนในคราวเดียวกัน (๓) บุคคลทั้ง ๔๕ รายได้รับการตรวจสอบแล้วว่าเกี่ยวข้องกับเฉพาะกับการลักลอบข้ามพรมแดนโดยผิดกฎหมาย และไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมร้ายแรงหรือความผิดอื่น ๆ ดังนั้น ตามกฎหมายจีน บุคคลเหล่านี้จะได้รับอนุญาตให้เดินทางกลับประเทศโดยตรง และสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติเมื่อเดินทางถึงจีน (๔) ด้วยหลักมนุษยธรรมและตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของจีน ฝ่ายจีนจะจัดให้มีการพบปะระหว่างบุคคลกลุ่มดังกล่าวกับครอบครัวและญาติของพวกเขา (๕) ฝ่ายจีนยินดีให้ความสะดวกแก่ฝ่ายไทยในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกรณีนี้ (๖) ฝ่ายจีนจะให้ความช่วยเหลือบุคคลกลุ่มดังกล่าวในการกลับเข้าสู่สังคมและใช้ชีวิตตามปกติอีกครั้ง และฝ่ายไทยสามารถส่งเจ้าหน้าที่ไปติดตามผลที่ประเทศจีนได้ หากได้รับเชิญจากฝ่ายจีน

รัฐบาลไทยตัดสินใจทางการเมืองในการส่งชาวอุยกูร์จำนวน ๔๐ คนกลับจีน ตามมติการประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๘^{๒๑} และได้ส่งกลับคนกลุ่มนี้ออกนอกราชอาณาจักรในช่วงเช้า ของวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ และในช่วงค่ำของวันเดียวกัน นายภูมิธรรม เวชยชัย รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (ในขณะนั้น) พร้อมด้วยพันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม นายมาริช เสงี่ยมพงษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และพลตำรวจตรี ธนิต ไทยวัชรมาศ รองผู้บัญชาการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชน

^{๑๙} การต่างประเทศ, กระทรวง โทรเลขลับมาก “แนวทางชี้แจงกรณีชาวอุยกูร์ในประเทศไทย” วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๘.

^{๒๐} เปิดเอกสารจีน ขออุยกูร์กลับ-ยืนยันปลอดภัย ยอมให้ไทยเผยแพร่ข่าว ซึ่ผิดแค่ลักลอบเข้าเมือง [Online], Available: https://www.matichon.co.th/politics/news_5073358 [๒๕๖๘, มีนาคม ๓].

^{๒๑} โرم ‘ปูดข้อมูลใหม่! ‘สมช.’มีมติเคาะส่ง‘40 ชาวอุยกูร์’กลับตามทีจีนขอตั้งแต่ 17 ม.ค.68 [Online], Available: https://www.naewna.com/politic/867099#google_vignette [๒๕๖๘, มีนาคม ๖].

เพื่อชี้แจงเหตุผลของรัฐบาลไทยในการส่งกลับชาวอุยกูร์ไปจีน สรุปได้ ดังนี้^{๒๒} (๑) การส่งกลับชาวอุยกูร์ไปจีน รัฐบาลได้วางแผนทางในทุกกระบวนการในการดำเนินการ และเป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ เพื่อให้ชาวอุยกูร์กลับสู่มาตุภูมิและพบกับครอบครัว (๒) ไทยไม่ต้องการกักตัวชาวอุยกูร์ต่อไป (๓) รัฐบาลจีนร้องขอรัฐบาลไทยมาโดยยื่นหนังสือทางการทูตอย่างเป็นทางการ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่ได้กระทำความผิดร้ายแรง หากนำตัวกลับไปแล้ว จีนจะดูแลอย่างดีและจัดหาอาชีพให้ ซึ่งทางการไทยจะเดินทางไปติดตามตรวจสอบสุขภาพความเป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง ๗ วันแรก พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง จะเดินทางไปตรวจสอบด้วยตนเอง (๔) ก่อนหน้านี้ ไทยเคยส่งตัวกลุ่มชาวอุยกูร์ ซึ่งเป็นสตรีและเด็กจำนวน ๑๐๙ คนไปตุรกี และตลอด ๑๐ ปีที่ผ่านมา ไม่มีประเทศที่สามรับตัวกลุ่มชาวอุยกูร์นี้ไป ทางของไทยจึงเห็นว่าเป็นการดีที่จะส่งตัวผู้ต้องกักชาวอุยกูร์เหล่านี้ไปให้จีน แต่ต้องเป็นไปตามการต่อรองในการดูแลสวัสดิภาพของคนกลุ่มนี้ (๕) ยืนยันว่า ผู้ต้องกักทั้งหมดมีความประสงค์ที่จะเดินทางกลับโดยสมัครใจ ซึ่งพลตำรวจตรี ธนิต ไทยวัชรามาศ เสริมว่า สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้ทำความเข้าใจกับผู้ต้องกักชาวอุยกูร์ภายใต้ข้อตกลงที่ว่า หากเดินทางกลับไปแล้ว ทุกคนจะได้รับความปลอดภัย แม้ช่วงแรกจะมีกลุ่มคนบางส่วนไม่ยินยอม แต่ภายหลังที่มีการชี้แจงทำความเข้าใจ ทุกคนจึงยินยอม

ต่อมา เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๘ โฆษกสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยตอบคำถามสื่อกรณีส่งตัวชาวจีน ๔๐ คนกลับประเทศว่า^{๒๓} “ชาวจีนทั้ง ๔๐ คนดังกล่าวเป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย และรัฐบาลไทยได้ปฏิบัติตามคำขอของรัฐบาลจีน โดยเป็นความร่วมมือที่ยึดมั่นในแนวทางการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามผู้ลักลอบอพยพและเข้าเมืองผิดกฎหมาย ทั้งนี้ ตามหลักมาตรฐานสากล ต่างเป็นที่ยอมรับกันว่า การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย คือ อาชญากรรมอย่างหนึ่ง ดังนั้น การส่งตัวผู้ลักลอบอพยพและเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายกลับประเทศ จึงถือเป็นการบังคับใช้กฎหมายปกติของประเทศที่มีอำนาจอธิปไตย ดังจะเห็นได้ว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ ประเทศไทยอยู่บางประเทศได้ดำเนินการส่งกลับผู้ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายไปยังประเทศต้นทางมากกว่า ๒๗๐,๐๐๐ คน ดังนั้น การที่ประเทศซึ่งปฏิบัติโดยใช้หลักสากลเดียวกัน กลับกดดันให้องค์การระหว่างประเทศกล่าวโทษความร่วมมือในการปราบปรามผู้ลักลอบอพยพและเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายระหว่างรัฐบาลจีนกับไทย จึงนับเป็นการใช้สองมาตรฐาน (double standard) นอกจากนี้ จีนยึดมั่นในหลักการปกครองด้วยกฎหมายและมุ่งให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันทั้งด้านการปกป้องสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายและการปราบปรามอาชญากรรม ในฐานะที่จีนเป็นประเทศแรก ๆ ที่ลงนามและให้สัตยาบันในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) จีนจึงปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาดังกล่าวด้วยความมุ่งมั่น มีกลไกการทำงานและการกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ เข้มงวดและครอบคลุม และในอนาคต ฝ่ายจีนยินดีอย่างยิ่งที่จะเชิญเจ้าหน้าที่ไทยไปติดตามและตรวจสอบความเป็นอยู่ของกลุ่มคนดังกล่าว”

^{๒๒} รัฐบาลจีนส่ง “อุยกูร์” กลับจีนตามกฎหมาย-สมัครใจ [Online], Available: <http://www.thaipbs.or.th/news/content/349722> [๒๕๖๘, กุมภาพันธ์ ๒๗].

^{๒๓} โฆษกสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยตอบคำถามสื่อ กรณีส่งตัวชาวจีน ๔๐ คนกลับประเทศ [Online], Available: [web.facebook.com/ChineseEmbassyinBangkok/posts/โฆษกสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยตอบคำถามสื่อ-กรณีส่งตัว-40/1049215560569790/?_rdc=1&_rdr](https://www.facebook.com/ChineseEmbassyinBangkok/posts/โฆษกสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยตอบคำถามสื่อ-กรณีส่งตัว-40/1049215560569790/?_rdc=1&_rdr) [2025, March 2].

ทั้งนี้ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) ระบุว่า เป็นหน้าที่ของรัฐภาคีที่จะพิจารณาว่ามีเหตุอันควรเชื่อหรือไม่ โดยจะต้องคำนึงถึงข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งการดำเนินการของทางการจีนและไทยต่อชาวอุยกูร์เป็นการตีความโดยรัฐว่า ไม่มีเหตุอันควรเชื่อว่าชาวอุยกูร์จะได้รับอันตราย

ผลกระทบต่อไทย

ภายหลังจากที่ทางการไทยส่งตัวชาวอุยกูร์จำนวน ๔๐ คนกลับจีน นายมาร์โก รูบิโอ (Marco Rubio) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ออกแถลงการณ์เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๘ ประกาศนโยบายจำกัดการตรวจลงตรา (visa restriction policy) ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในทันทีต่อเจ้าหน้าที่รัฐของไทย ทั้งอดีตและปัจจุบันที่รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับส่งตัวชาวอุยกูร์กลับจีน ซึ่งอาจรวมถึงสมาชิกครอบครัวของเจ้าหน้าที่ด้วย พร้อมแจ้งว่า สหรัฐฯ มุ่งมั่นที่จะต่อต้านความพยายามของจีนในการกดดันรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ให้บังคับส่งชาวอุยกูร์และกลุ่มต่าง ๆ กลับจีน ซึ่งกลุ่มดังกล่าวจะประสบการทรมานและบังคับสูญหาย^{๒๔} และเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๘ ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ได้ออกคำสั่งของฝ่ายบริหาร (Executive Order) เรื่อง Regulating Imports with Reciprocal Tariff to Rectify Trade Practices that Contribute to Large and Persistent Annual United States Goods Trade Deficits ซึ่งมีสาระครอบคลุมการตั้งอัตราภาษีต่างตอบแทน (reciprocal tariffs) กับประเทศต่าง ๆ โดยไทยถูกเรียกเก็บภาษีร้อยละ ๓๖ ทั้งนี้ บางฝ่ายประเมินว่า เมื่อพิจารณาว่าไทยได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐฯ ไทยน่าจะอยู่ในกลุ่มประเทศเป้าหมายสำหรับมาตรการเพิ่มภาษีดังกล่าวอยู่แล้ว และพันธมิตรของสหรัฐฯ รวมถึงประเทศและดินแดนอื่น ๆ ต่างก็ถูกสหรัฐฯ ใช้มาตรการดังกล่าวเช่นกัน^{๒๕}

นอกจากนี้ ในการพบหารือระหว่างนายสุริยา จินดาวงษ์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน กับเจ้าหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหรัฐฯ ฝ่ายสหรัฐฯ ได้แสดงความผิดหวังอย่างยิ่งต่อการที่ไทยส่งชาวอุยกูร์ไปจีน โดยเห็นว่า การกระทำดังกล่าวได้ถือเป็นการตีความความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ และโดยที่รัฐบาลสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับประเทศที่เป็นมิตรแท้ ฝ่ายสหรัฐฯ จึงไม่แน่ใจว่าจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ สั่นคลอน^{๒๖} ซึ่งมีนัยสื่อได้ว่า การที่ไทยส่งชาวอุยกูร์กลับจีนถือเป็นการเลือกข้าง และไทยไม่ได้ให้เกียรติกับรัฐบาลชุดใหม่ของสหรัฐฯ

สหภาพยุโรปได้เผยแพร่ร่างข้อยุติร่วม เรื่อง Democracy and human rights in Thailand, notably the lese-majesty law and the deportation of Uyghur refugees ในนาม ๕ พรรค เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๘ ซึ่งได้รับการรับรองทั้งฉบับโดยไม่มีข้อแก้ไขในวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๘ โดยข้อยุติมีสาระสำคัญว่าการส่งชาวอุยกูร์กลับจีนเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ และประณามการกระทำดังกล่าว

^{๒๔} Announcement of a Visa Restriction Policy to Address the Forced Return of Uyghurs and Members of Other Ethnic or Religious Groups with Protection Concerns to China, Statement by Marco Rubio, Secretary of State. [Online], Available: <https://th.usembassy.gov/announcement-of-a-visa-restriction-policy/> [๒๕๖๘, มีนาคม ๑๔].

^{๒๕} อาทิ กัมพูชา ร้อยละ ๔๙ เวียดนาม ร้อยละ ๔๖ ไต้หวัน ร้อยละ ๓๒ เกาหลีใต้ ร้อยละ ๒๕ ญี่ปุ่น ร้อยละ ๒๔ อินเดีย ร้อยละ ๒๖ มาเลเซีย ร้อยละ ๒๔ สหภาพยุโรป ร้อยละ ๒๐ ฟิลิปปินส์ ร้อยละ ๑๗ และสิงคโปร์ ร้อยละ ๑๐

^{๒๖} การต่างประเทศ, กระทรวง, โทรเลขลับมาก “การส่งกลับชาวอุยกูร์ใน ปทพ. ให้กับทางการจีนและการที่ กต. สหรัฐฯ เชิญ ออท. เข้าพบในวันที่ ๒๘ ก.พ. ๒๕๖๘”. วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

พร้อมเรียกร้องให้ทางการไทยยับยั้งการบังคับส่งกลับผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่พักพิง และผู้เห็นต่างทางการเมือง และเรียกร้องให้ไทยอนุญาตให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) เข้าถึงชาวอุยกูร์ที่ยังคงเหลือในประเทศไทย และให้ทางการจีนเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของกลุ่มชาวอุยกูร์ที่ถูกส่งตัวกลับจีน และขอให้มีความโปร่งใสเกี่ยวกับความเป็นไป/ที่อยู่ของกลุ่มดังกล่าว อีกทั้งย้ำว่า ไทยเป็นหุ้นส่วนสำคัญของสหภาพยุโรป และสนับสนุนให้ไทยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันต่าง ๆ โดยให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย และมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมถึงเรียกร้องให้คณะกรรมการการยุโรป ใช้การเจรจาความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) เพื่อกดดันให้ไทยยับยั้งการส่งตัวผู้ลี้ภัยชาวอุยกูร์ออกนอกประเทศ

ตุรกีเห็นว่า เหตุการณ์การส่งชาวอุยกูร์ที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างกะทันหันและน่าตระหนก (shocking) และทำให้ตุรกีรู้สึกผิดหวังมาก รวมถึงมองว่า การที่รัฐบาลไทยกล่าวว่า ที่ผ่านมา ไม่มีประเทศที่สาม แสดงความพร้อมที่จะรับชาวอุยกูร์ ไม่ได้เป็นการสะท้อนข้อเท็จจริง

ในส่วนของการกระทำความผิดระหว่างประเทศนั้น สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ได้ออกแถลงการณ์แสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้ง (deeply regrets) ต่อการส่งกลับชาวอุยกูร์ และมองว่าเป็นการละเมิดหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายอย่างชัดเจน รวมถึงพันธกรณีระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของไทย ตลอดจนย้ำว่า ก่อนเหตุการณ์ดังกล่าว UNHCR ได้ขออนุญาตหน่วยงานไทยเพื่อเข้าถึง (access) กลุ่มบุคคลดังกล่าว แต่ไม่ได้รับอนุญาต โดยหน่วยงานไทยระบุเพียงว่า ยังไม่มีการตัดสินใจเรื่องนี้ ขณะที่นาย Volker Türk ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Human Rights) ได้ออกแถลงการณ์ว่า การส่งชาวอุยกูร์ที่อยู่ในไทยมากกว่า ๑๑ ปีกลับจีนเป็นการละเมิดกฎหมายและบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอย่างชัดเจน รวมถึงกฎหมายภายในของไทย

สรุป

กรณีการส่งกลับชาวอุยกูร์ในไทยไปจีนเกี่ยวข้องกับบริบทการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ซึ่งมีผลเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน และไทยกับสหรัฐฯ และสถานการณ์การเมืองภายในประเทศ โดยมีชาวอุยกูร์เป็นตัวประกัน และไทยอยู่ท่ามกลางแรงกดดันระหว่างสองมหาอำนาจ นอกจากนี้ ไทย จีน สหรัฐฯ และพันธมิตร รวมถึงองค์การระหว่างประเทศต่างอ้างและตีความหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างความชอบธรรมในการสนับสนุนท่าทีและผลักดันผลประโยชน์ทางการเมืองของตน โดยแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องอาศัยช่องโหว่ของการตีความหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายให้สอดคล้องกับวาระทางการเมืองของตน

สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยได้ให้เหตุผลการตัดสินใจส่งตัวชาวอุยกูร์จากสถานกักตัวคนต่างด้าว สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองว่า เป็นไปตามมติที่ประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๘ และการตีความกฎหมาย/หลักฐานที่เกี่ยวข้องไม่ขัดกับหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย ได้แก่ ที่ผ่านมา การกักตัวชาวอุยกูร์เป็นการดำเนินการตามมาตรา ๕๔ วรรค ๓ ของพระราชบัญญัติ

คนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒^{๒๗} กล่าวคือ พนักงานเจ้าหน้าที่จะกักตัวคนต่างด้าวผู้นั้นไว้ ณ สถานที่ใดเป็นเวลานานเท่าใดตามความจำเป็นก็ได้ ค่าใช้จ่ายในการกักตัวนี้ให้คนต่างด้าวผู้นั้นเป็นผู้เสีย และสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้นำหนังสือของสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยแปลเป็นภาษาอังกฤษให้แกผู้ที่ต้องกัก ซึ่งชาวอุยกูร์ประสงค์เดินทางกลับโดยสมัครใจ และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับอายของบุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ มาตรา ๑๓ ระบุว่า กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะไม่กลับสู่อันตราย โดยได้รับค้ำประกันจากรัฐบาลจีนเป็นลายลักษณ์อักษรในความปลอดภัยของบุคคลกลุ่มนี้ นอกจากนี้ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีอำนาจตามมาตรา ๒๒^{๒๘} และมาตรา ๒๓^{๒๙} ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ ในการกักตัวและส่งตัวกลับประเทศต้นทาง กอปรกับไทยได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับอายของบุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ เพื่อให้ชาวอุยกูร์กลับสู่มาตุภูมิและพบกับครอบครัว และไทยไม่ยากกักตัวชาวอุยกูร์ต่อไป เนื่องจากคนกลุ่มนี้ถูกกักขังมาเป็นระยะเวลา ๑๑ ปี ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ในขณะที่รัฐบาลจีนหักล้างหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย โดยให้เหตุผลว่า ชาวอุยกูร์ ทั้ง ๔๐ คนเป็นชาวจีน และลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย และรัฐบาลจีนได้มีหนังสือถึงรัฐบาลไทยร้องขออย่างเป็นทางการให้ส่งคนกลุ่มดังกล่าวกลับจีน โดยรับรองความปลอดภัยของบุคคลกลุ่มนี้ พร้อมเชิญให้ฝ่ายไทยไปเยือนซินเจียงเพื่อติดตามความเป็นอยู่ของชาวอุยกูร์ทั้ง ๔๐ คน ซึ่งเป็นความร่วมมือที่ยึดมั่นในแนวทางการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามผู้ลักลอบอพยพและเข้าเมืองผิดกฎหมาย อีกทั้งจีนได้ตอบโต้สหรัฐฯ ในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวอุยกูร์ว่า ในปี ๒๕๖๗ ประเทศใหญ่บางประเทศ (สหรัฐฯ) ได้ดำเนินการส่งกลับผู้ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายไปยังประเทศต้นทางมากกว่า ๒๗๐,๐๐๐ คน (จึงไม่มีความชอบธรรมที่จะวิพากษ์วิจารณ์ประเทศอื่น ๆ) นอกจากนี้ จีนยังสามารถอ้างต่อประชาคมระหว่างประเทศได้ว่า การที่รัฐบาลไทยส่งชาวอุยกูร์ให้กับจีนเป็นการสะท้อนถึงความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของบุคคลกลุ่มนี้เมื่อเดินทางกลับจีน

ในส่วนของสหรัฐฯ การที่สหรัฐฯ เชื่อมโยงหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายกับประเด็นอุยกูร์เป็นการตอบสนองผลประโยชน์การเมืองภายในประเทศในเรื่องของการยึดถือค่านิยมและหลักการสิทธิมนุษยชนของสหรัฐฯ ในฐานะประเทศประชาธิปไตย ทั้งนี้ การส่งชาวอุยกูร์จากไทยไปจีนเกิดขึ้นในช่วงจังหวะเวลาที่รัฐบาลใหม่ของสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์เข้ามาบริหารประเทศ ซึ่งสหรัฐฯ หวังให้ไทยส่งสัญญาณเชิงบวกในการกระชับความสัมพันธ์กับรัฐบาลชุดใหม่ของสหรัฐฯ

^{๒๗} มาตรา ๕๔ วรรค ๓ “ในกรณีที่มิได้สั่งให้ส่งตัวคนต่างด้าวกลับออกไปนอกราชอาณาจักรแล้ว ในระหว่างรอการส่งกลับ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจอนุญาตให้ไปพักอาศัยอยู่ ณ ที่ใด โดยคนต่างด้าวผู้นั้นต้องมาพบพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยต้องมีประกัน หรือมีทั้งประกันและหลักประกันก็ได้ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะกักตัวคนต่างด้าวผู้นั้นไว้ ณ สถานที่ใดเป็นเวลานานเท่าใดตามความจำเป็นก็ได้ ค่าใช้จ่ายในการกักตัวนี้ให้คนต่างด้าวผู้นั้นเป็นผู้เสีย”

^{๒๘} มาตรา ๒๒ “ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่าคนต่างด้าวซึ่งมีลักษณะต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา ๑๒ เข้ามาในราชอาณาจักร ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้คนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรได้ โดยมีคำสั่งเป็นหนังสือ ถ้าคนต่างด้าวผู้นั้นไม่พอใจในคำสั่ง อาจอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีได้ เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๑๒ (๑) หรือ (๑๐) ห้ามมิให้อุทธรณ์ คำสั่งของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด แต่ถ้ารัฐมนตรีมิได้มีคำสั่งภายในเจ็ดวันนับแต่วันยื่นอุทธรณ์ ให้ถือว่ารัฐมนตรีมีคำสั่งว่าคนต่างด้าวผู้นั้นไม่เป็นผู้ต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา ๑๒” อนึ่ง มาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ บัญญัติห้ามมิให้คนต่างด้าวซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดเข้ามาในราชอาณาจักร

^{๒๙} มาตรา ๒๓ “เจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะ จะต้องนำพาหนะเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรตามช่องทางด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานี หรือท้องที่และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

โดยในการหารือระหว่างเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหรัฐฯ ฝ่ายสหรัฐฯ อ้างว่า รัฐบาลของประธานาธิบดีทรัมป์ ในสมัยที่สองให้ความสำคัญกับประเทศที่เป็นมิตรเท่านั้น สหรัฐฯ จึงไม่แน่ใจว่า จากเหตุการณ์การส่งกลับชาวอุยกูร์ไปจีนที่เกิดขึ้น อาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ สั่นคลอน และรัฐบาลสหรัฐฯ ไม่สมควรได้รับการปฏิบัติทางความสัมพันธ์เช่นนี้จากไทย นอกจากนี้ ประเด็นอุยกูร์เป็นเรื่องที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ให้ความสำคัญมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยดำรงตำแหน่งเป็นวุฒิสมาชิก โดยผลักดันกฎหมาย Uyghur Human Rights Policy Act 2020 โดยเมื่อปี ๒๕๖๗ ได้ขยายเวลาการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวจาก ๕ ปีเป็น ๑๐ ปี ในกฎหมาย The National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2025 (NDAA 2025) ซึ่งระบุมาตรการคว่ำบาตรต่าง ๆ อาทิ การอายัดทรัพย์สินที่อยู่ในสหรัฐฯ และห้ามธุรกรรมทางการเงินของบุคคลต่างชาติที่มีรายชื่อระบุในรายงาน และการเพิกถอนการตรวจลงตราและการห้ามตรวจลงตราเข้าสหรัฐฯ^{๓๐}

สำหรับสหภาพยุโรปนั้น การเชื่อมโยงหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายกับประเด็นอุยกูร์ คล้ายกับสหรัฐฯ กล่าวคือ เป็นไปเพื่อตอบสนองผลประโยชน์การเมืองภายในประเทศในการส่งเสริมค่านิยมและหลักการสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ดี ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งสหรัฐฯ ลดคุณค่าของหลักการสิทธิมนุษยชนและระบบพหุภาคีนิยม รวมถึงปรับลดการจัดสรรงบประมาณด้านการทหารแก่ประเทศพันธมิตร ทำให้สหภาพยุโรปจำเป็นต้องทบทวนการดำเนินความสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์กับจีน และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงไทย โดยในกรณีนี้ แม้สหภาพยุโรปจะประณามการส่งกลับชาวอุยกูร์ไปจีน แต่ก็เห็นว่าไทยเป็นหุ้นส่วนสำคัญของสหภาพยุโรปและตระหนักถึงพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในไทย

กรณีการส่งชาวอุยกูร์จากไทยไปจีน สะท้อนว่า แม้หลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และมีผลใช้กับทั้งผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาสถานะผู้ลี้ภัย และรัฐบาลไทยจัดทำพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญนัย พ.ศ. ๒๕๖๕ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักร และไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ แต่รัฐบาลไทยไม่ได้จัดให้ชาวอุยกูร์ในไทยอยู่ในกลุ่มผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาสถานะผู้ลี้ภัยภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าว แม้ชาวอุยกูร์เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ทั้งนี้ เนื่องจากชาวอุยกูร์เป็นกลุ่มที่มีความละเอียดอ่อนทางการเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้น การดำเนินการต่อคนกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นการตัดสินใจทางการเมืองมากกว่าการพิจารณาหลักการทางกฎหมายภายในและพันธกรณีกฎหมายระหว่างประเทศ โดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมายในการตีความหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตรายเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางการเมือง

ในการนี้ เมื่อคำนึงว่า ยังคงมีชาวอุยกูร์อีก ๕ คน ซึ่งรัฐบาลไทยไม่ได้ส่งกลับให้จีนพร้อมกับชาวอุยกูร์ ๔๐ คน เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เนื่องจากทั้ง ๕ คนอยู่ระหว่างการรับโทษจากการพยายามหลบหนีออกจากห้องกัก^{๓๑} และฝ่ายจีนยังคงติดตามสถานะของคนเหล่านี้กับฝ่ายไทยอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน สหรัฐฯ และประเทศตะวันตกได้ขอให้ไทยไม่ส่งกลับชาวอุยกูร์ ๕ คนที่เหลืกลับไปจีน

^{๓๐} การต่างประเทศ, กระทรวง, โทรเลข “การส่งกลับชาวอุยกูร์ในประเทศไท้ให้ทางจีน” ลับมาก ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

^{๓๑} ปัจจุบัน มีชาวอุยกูร์ที่ยังอยู่ในการควบคุมของทางการไทยรวม ๕ คน โดยเป็นคนจากกลุ่มเดียวกันกับ ๔๐ คนที่ทางการไทยได้ส่งกลับจีนเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ ซึ่งทั้งหมดถูกจำคุกที่เรือนจำกลางคลองเปรมในความผิดฐานหลบหนีออกจากห้องกัก ทั้งนี้ ชาวอุยกูร์จำนวน ๕ คนดังกล่าว มี ๒ คนที่มีกำหนดพ้นโทษในปี ๒๕๗๑ และมี ๓ คนที่มีกำหนดพ้นโทษในปี ๒๕๗๓

และในอนาคต อาจมีความเป็นไปได้ที่จะมีกลุ่มคนต่างด้าวอื่น ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มละเอียดอ่อนทางการเมืองระหว่างประเทศหลบหนีเข้าไทย ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงควรถอดบทเรียนจากกรณีการส่งชาวอุยกูร์ ๔๐ คนกลับจีน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการกับกลุ่มชาวอุยกูร์ ๕ คนที่เหลือและคนต่างด้าวที่มีความละเอียดอ่อนทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของไทยอย่างแท้จริง

ในระยะต่อไป รัฐบาลไทยจำเป็นต้องติดตามสถานะความเป็นอยู่ของชาวอุยกูร์ ๔๐ คนที่ส่งกลับไปจีนอย่างสม่ำเสมอ โดยหารือกับรัฐบาลจีนในการกำหนดแนวทางการดำเนินการ เช่น การมอบให้สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่งเยี่ยมเยียนทุกปี เพื่อยืนยันในความปลอดภัยของคนกลุ่มนี้ เนื่องจากสถานะความเป็นอยู่ของชาวอุยกูร์ ๔๐ คนข้างต้นจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการประกอบการพิจารณาของรัฐบาลไทยในการส่งชาวอุยกูร์อีก ๕ คนที่เหลือ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับชาวอุยกูร์ ๔๐ คนที่ทางการไทยได้ส่งไปจีนแล้ว รวมถึงยืนยันความชอบธรรมของไทยในการไม่ได้ผลักดันกลุ่มนี้ไปสู่อันตราย

นอกจากนี้ รัฐบาลไทยควรทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย เพื่อลดช่องว่างและ/หรือการลักลั่นในการตีความหลักเกณฑ์ว่า รัฐจะไม่ส่งกลับบุคคลหากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า บุคคลนั้นจะตกอยู่ภายใต้อันตรายที่จะถูกทรมาน บังคับให้สูญหาย ได้แก่ มาตรา ๕๔ วรรค ๓ ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งบัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่จะกักตัวคนต่างด้าวผู้นั้นไว้ ณ สถานที่ใดเป็นเวลานานเท่าใดตามความจำเป็นก็ได้ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และมาตรา ๑๓ ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่ง หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า บุคคลนั้นจะไปตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกกระทำทรมาน ถูกกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือถูกกระทำให้สูญหาย” รวมถึงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อพิจารณาครอบคลุมกลุ่มที่มีความละเอียดอ่อนทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยจัดการอบรม หรือจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับหลักการการไม่ผลักดันกลับสู่อันตราย ให้แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติของหน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ และความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับหลักการดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การดำเนินการตามนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนอย่างถ่องแท้

บรรณานุกรม

เอกสารไม่ตีพิมพ์

การต่างประเทศ, กระทรวง, เอกสาร “นโยบายของจีนต่อเขตปกครองซินเจียงอุยกูร์”. มิถุนายน ๒๕๕๗.
การต่างประเทศ, กระทรวง, โทรเลขลับมาก “สรุปผลการหารือระหว่างอธิบดีกรมองค์การฯ กับ ออท.
สหรัฐ/ปท. เกี่ยวกับผู้ต้องกักชาวอุยกูร์”. มกราคม ๒๕๖๘.
การต่างประเทศ, กระทรวง, โทรเลข “การส่งกลับชาวอุยกูร์ในประเทศไทยให้ทางการเงิน”.
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.
การต่างประเทศ, กระทรวง, โทรเลข “แนวทางชี้แจงกรณีชาวอุยกูร์ในประเทศไทย”. มกราคม ๒๕๖๘.
การต่างประเทศ, กระทรวง, โทรเลขลับมาก “การส่งกลับชาวอุยกูร์ใน ปท. ให้กับทางการเงินและ
การที่ กต. สหรัฐฯ เชิญ ออท. เข้าพบในวันที่ ๒๘ ก.พ.๒๕๖๘”. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

เอกสารตีพิมพ์

Concluding observations on the second periodic report of Thailand, CAT/C/THA/CO/2,
9 December 2024.

วิทยานิพนธ์

แดงสุภา ัญญากาญจน์, ๒๕๖๐, ปัญหาสถานะของหลักห้ามผลักดันกลับและการใช้นอกอาณาเขต
แห่งรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมาย
ระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สารสนเทศจาก World Wide Web

โฆษกสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยตอบคำถามสื่อ กรณีส่งตัว
ชาวจีน ๔๐ คนกลับประเทศ [Online], Available: [web.facebook.com/ChineseEmbassyinBangkok/
posts/โฆษกสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยตอบคำถาม
สื่อ-กรณีส่งตัว-40/1049215560569790/?_rdc=1&_rdr](https://web.facebook.com/ChineseEmbassyinBangkok/posts/โฆษกสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทยตอบคำถามสื่อ-กรณีส่งตัว-40/1049215560569790/?_rdc=1&_rdr) [2025, March 2].
เปิดเอกสารจีน ขออุยกูร์กลับ-ยืนยันปลอดภัย ยอมให้ไทยเผยแพร่ข่าว ซ้ำผิดแค่ลักลอบเข้าเมือง
[Online], Available: https://www.matichon.co.th/politics/news_5073358
[๒๕๖๘, มีนาคม ๓].
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๖๖ ก หน้า ๔๓ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม
การทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ [Online], Available: www.dsi.go.th
[2022, October 25].
โรม'ปูดข้อมูลใหม่! 'สมช.'มีมติเคาะส่ง'40 ชาวยุกูร์'กลับตามที่จีนขอตั้งแต่ 17 ม.ค.68 [Online],
Available: https://www.naewna.com/politic/867099#google_vignette [๒๕๖๘, มีนาคม ๖].

รัฐบาลย่นส่ง “อุยกูร์” กลับจีนตามกฎหมาย-สมัครใจ [Online], Available: <http://www.thaipbs.or.th/news/content/349722> [๒๕๖๘, กุมภาพันธ์ ๒๗].

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ [Online], Available: https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/314/T_0001.PDF [2019, December 25] .

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี [Online], Available: <https://www.nhrc.or.th/th/International-obligations/2388> [2023, August 8] .

Announcement of a Visa Restriction Policy to Address the Forced Return of Uyghurs and Members of Other Ethnic or Religious Groups with Protection Concerns to China, Statement by Marco Rubio, Secretary of State. [Online], Available: <https://th.usembassy.gov/announcement-of-a-visa-restriction-policy/> [๒๕๖๘, มีนาคม ๑๔].

China denounces OHCHR report on Xinjiang –‘a patchwork of disinformation, political tool for US, some Western forces, Global Times. [Online], Available: <https://www.globaltimes.cn/page/202209/1274387.shtml> [2022, September 1].

OHCHR Assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People’s Republic of China [Online], Available: www.ohchr.org [2022, August 31].